

Liming: Uvirksomhet som kunstform

Thomas Hylland Eriksen

Norsk antropologisk tidsskrift, nr. 1-91

An English version of this essay exists.

Sjeldent foto av forfatteren på feltarbeid

Sammendrag

Liming er den trinidadske betegnelsen på fritidsaktiviteter som ikke har noe uttalt mål ut over seg selv - det er den trinidadiske kunsten å drive dank. Limingen foregår i offentlig rom, og er underlagt uuttalte regler der det kreves oppfinnsomhet, fantasi og veltalenhet blant deltakerne. I denne artikkelen argumenteres det for at limingen, som har sine røtter i de lavere samfunnslags livsstil, er en trussel mot middelklassens respektabilitet, idet middelklassens medlemmer også overkommuniserer de verdiene som er forbundet med liming. Liming blir analysert som et metonym for et trinidadisk kollektivt selvbilde, og forbindelsen til nasjonale nøkkelsymboler som karneval, calypso og steelbandmusikk vises. Deretter vises motsigelsene - og komplementariteten - mellom det omdømme-baserte moralsystemet limingen representerer, og det respektabilitets-baserte moralsystemet som forutsettes i samfunnets formelle institusjoner. Denne kulturelle motsigelsen tilsvarende lignende dikotomier som er kjent fra annen litteratur om vestindisk kultur. I denne sammenheng legges det vekt på at disse kulturelle motsigelsene er å finne på situasjons- og individ-nivå, men at de også fungerer sosialt

differensierende. Analysen av liming, sett i sin totale kulturelle kontekst, viser at det ikke er umulig å leve etter ulike moralske verdier som logisk motsier hverandre, selv om dette tidvis kan skape praktiske dilemmaer.

Innledende bemerkninger

To smale sund på syv-åtte kilometer er alt som geografisk skiller Trinidad fra The Spanish Main, det sydamerikanske kontinent. I likhet med naboen Venezuela er Trinidad et oljerikt land, og den materielle levestandarden ligger langt over det som er vanlig i denne delen av verden. Trinidad har helt siden 1850-årene vært et av de mest velstående territoriene i The British West Indies; i siste halvdel av 1970-tallet var oljeprisene så høye, og den økonomiske veksten så spektakulær, at statsminister Eric Williams i 1977 kunne uttale at "Money is no problem". Mot slutten av de noe hardere 1980-årene mimret trinidadiere om denne perioden ved å fortelle anekdoter om folk som reiste til Barbados for å handle grønnsaker under oljeboomen. Sannheten er i alle fall at på denne tiden kunne selv lavere funksjonærer og arbeidere reise på sommerferie til Barbados, Toronto, New York eller Miami. BNP er stadig (1990) som i et middels industriland; i andre sammenhenger, som vi ikke skal gå direkte inn på her, må Trinidad imidlertid regnes til Den tredje verden.

Til tross for sin beliggenhet, er ikke Trinidad noe latinamerikansk land. Riktignok ble øya oppdaget av Columbus på hans tredje reise i 1498, og vel var den spansk koloni i tre århundrer, men den var en nedprioritert bakevje i det spanske imperium. Kulturelt, politisk og økonomisk ble båndene til det spansktalende Sydamerika brutt temmelig brått og brutalt fra 1780-årene av; først opplevde den en omfattende innvandring av franske planteurs og deres slaver fra fransktalende øyer i området, og disse innvandrerne utviklet en rekke institusjoner som fremdeles står sentralt i den trinidadiske offentlighet. De viktigste er karneval og calypso. Fra 1797 til uavhengigheten i 1962 var Trinidad britisk koloni, og til tross for et uvanlig mangfold av kulturelle tradisjoner, må den definitivt regnes med til det karibiske, eller om man vil, vestindiske kulturområde.

Trinidad, 1989

Trinidad er seniorpartner i den parlamentariske republikken Trinidad og Tobago, som er medlem av FN, Commonwealth, OAS (Organisation of American States) og CARICOM (The Caribbean Community and Common Market). Øya er omtrent dobbelt så stor som Vestfold fylke, og har 1,2 millioner innbyggere. Omtrent halvparten av befolkningen lever i den urbane East-West Corridor, et belte tett bebygget med boliger, fabrikker, forretninger og rumshops, som strekker seg sammenhengende fra hovedstaden Port of Spains vestlige forsteder Westmoorings og Diego Martin til småbyen Arima drøye tredve kilometer lenger øst. Med Port of Spain som kjerneområde er korridoren dominerende i det offentlige liv i Trinidad. Når trinidadiere snakker om "sin nasjonale kultur", eller om "typical Trinidadian culture", tenker de aldri på landsbyene som ligger strødd blant sukkermarkene i Caroni, på de avsides fiskerlandsbyene i nord, eller engang på de økonomisk viktige oljefeltene i syd. Både kulturelle nøkkelsymboler som steelband, calypso og karnival, og de viktigste politiske og økonomiske maktsentrene, kan uten videre lokaliseres til Port of Spain med omegn. Mitt feltarbeid på Trinidad (april-november 1989) fant sted i denne delen av Trinidad, med base i St. Augustine, tolv kilometer øst for Port of Spain. Størstedelen av befolkningen i dette området er av afrikansk avstamning ("negroes"), men det er også et betydelig innslag av trinidadiere av indisk avstamning ("Indians"). Mitt eget nabolag var forøvrig indisk dominert. Med hensyn til sosial rang er området variert, og inneholder såvel squatters og andre filleproletarer som solide middelklasseforsteder og respektable arbeiderstrøk. Så godt som ingen, verken i St. Augustine eller forøvrig i den urbane korridoren, lever av jordbruk. Mine bekjente i strøket ("informanter") inkluderte bl.a. drosjesjåfører, journalister, funksjonærer av ulik rang, universitetsforelesere, kommunearbeidere, butikkinnehavere, industriarbeidere, et par frittstående skribenter og en anleggsgartner. Jeg hadde kontakt med langt flere menn enn kvinner.

Det offisielle trinidadiske selvbilde er bygget omkring noen få

nøkkelsymboler. Det årlige karnevalet og calypsomusikken er nevnt; i tillegg står steelband-bevegelsen sentralt i de fleste trinidadieres selvbevissthet. Nå har det vært skrevet en del analytisk om Trinidads karneval (jfr. Crowley 1956, Hill 1972, Johnson 1986, Stewart 1986). Studier av calypso (f.eks. Warner 1982, Rohlehr 1975) og steelband (f.eks. Neil 1987) har dessuten dokumentert at den svarte, urbane arbeiderklassen har vært sentral - og er det fremdeles - i produksjonen av felles mening på nasjonalt plan i Trinidad. Innsikter fra slike studier, som det ikke er plass til å gå inn på her, har bidratt til å gi denne artikkelen retning og perspektiv. Her skal det imidlertid handle om mer hverdagslige og mindre iøynefallende aktiviteter i et trinidadisk bymiljø, med fokus på institusjonen liming, som er en dagligdags, og meget utbredt, foreteelse langs hele den urbane korridoren.

Liming: Usynlige regler, offentlig praksis

Liming er opprinnelig det trinidadiske uttrykket for "å henge på hjørnet". Etter hvert er begrepet kommet til å stå for et bredt spekter av fritidsaktiviteter som innebærer at man deler evt. mat og drikke, utveksler historier og anekdoter, uten noe uttalt formål ut over denne virksomheten. Slik betraktet forekommer liming kanskje i de fleste samfunn i verden. Men der det i mange andre samfunn blir ansett som litt skammelig å være uvirksom; er den prinsipielle uvirksomheten her opphøyd til en kunstform; en aktivitet man mer enn gjerne vedkjenner seg, der det er om å gjøre å improvisere, å vise seg oppfinnsom og iderik uten å gå ut over prinsippet om at situasjonen skal være åpen og grense-løs. For egen del tok det meg lang tid å lære å lime; enkelte av mine trinidadiske bekjente vil utvilsomt mene at jeg ikke behersker den meget krevende kunsten til fulle ennå.

Liming er altså en virksomhet som ikke er gjenstand for noe formelt regelverk. Blant limere legges stor vekt på at limingens verdi står og faller på det meningsfellesskap som kan etableres spontant. En typisk lime begynner ved at to eller flere bekjente treffes mer eller mindre tilfeldig; på gaten, i butikken, hjemme hos en av dem, eller i rumshop'en. For en novise som betrakter dette,

kan det av og til synes som om den ene alt er i gang med limingen, ettersom han kanskje alt sitter uten å gjøre noe spesielt. Men - og dette er den første usynlige liming-regelen vi påviser - det skal minst to til for å lime. Et minimumskrav er da at de begge befinner seg i en avslappet kroppsstilling innen audiovisuell rekkevidde av hverandre. Dyaden må også fortone seg prinsipielt åpen for andre som måtte ønske å slutte seg til den. Liming er m.a.o. en sosial og offentlig aktivitet.

Nå for tiden brukes begrepet liming om mange forskjellige typer fritidsaktiviteter. I denne analysen begrenser jeg det til den typen kontekster som er skissert. Grupper som møtes hjemme i stua hos hverandre er med andre ord ikke limere i analytisk forstand medmindre gruppen er åpen for gatecrashers.

Limes og limers

Ikke hvem som helst kan lime sammen. Vanligvis dreier det seg om faste klikker; ikke sjelden limer grupper på fire-fem menn daglig sammen. Arbeidsledigheten i Trinidad er høy (i oktober 1989 ble den offisielt anslått til 22%), og for mange menn er liming en hovedaktivitet. Den prototypiske limer i den trinidadiske kollektive bevissthet er en mann rundt de tredve, løsarbeider eller arbeidsløs, bosatt på Port of Spains østkant. Mens en gruppe limere av dette slaget utveksler sladder og anekdoter, vanligvis i gravitasjonsfeltet rundt en kiosk eller rumshop, vil de spandere øl, marijuana, sigaretter og/eller brus på hverandre mens de kontinuerlig speider etter kilder til finansielle bidrag, eller for den saks skyld et lønnet oppdrag. For hustlers (forretningsfolk som driver i svært liten skala, ofte på kanten av loven), som utgjør en stor andel av Trinidads delvis arbeidsledige, er liming en grunnaktivitet, som de bruker for å innhente informasjon om mulige inntektskilder.

Det er ikke bare medlemmer av "de lavere klasser" som limer på Trinidad, skjønt dagtidslimere som regel er arbeidsledige. Fra den sene ettermiddag av og utover kvelden samles tusenvis av små grupper av venner og kolleger daglig

på faste steder langs Øst-vest-korridoren: i rumshops, biljardhaller, "recreation clubs" og restauranter; på gatehjørner, i parker og utenfor gatekjøkken. Hvor man limer, og hvem man limer med, gir et presist uttrykk for hvem man er. Mennesker som limer sammen tilhører gjerne samme aldersgruppe, samme sosiale rangkategori med henblikk på yrke, og samme etniske gruppe. Vanligvis bor de i samme nabolag. Tradisjonelt er liming en overveiende maskulin aktivitet. Liming bidrar m.a.o. til å reprodusere prinsipper for sosial differensiering, som har betydning i samfunnets arbeidsdeling, ideologiproduksjon, etniske organisasjon og familieorganisasjon. I tillegg er limingen sentral i den kontinuerlige diskurs i Trinidads sivile samfunn. - At limingen kan betraktes fra enda flere synsvinkler, vil jeg komme tilbake til.

Good limes, bad limes

Som nevnt finnes aktiviteter som kan minne om liming i de fleste samfunn. Spesielt for Trinidads bykultur er at det stilles bestemte, og ganske strenge, estetiske krav til virksomheten for at den skal kunne betraktes som vellykket. Man skiller her gjerne mellom a good lime og a bad lime. En god lime kjennetegnes ved at det er rikelig med penger til forfriskninger o.a., at det flyter nyttig og/eller morsom informasjon mellom deltagerne, og at ingen blir alvorlig fornærmet. Spannende runder med poker, pool, domino eller all fours kan også bidra til å gjøre en lime vellykket. Enda mer vellykket blir det dersom det under limingens forløp dukker opp et uventet tilbud; f.eks. at en bekjent kommer i bil og inviterer gjengen med til Carenage eller Maracas Bay for å lime på stranden, eller at noen foreslår et kinobesøk, eller at noen vet om noen disponible kvinner, en hanekamp eller et stokkeslagsmål i nærheten; eller for den saks skyld (i tilfellet limende hustlere) at et jobbtilbud kommer seilende. En dårlig lime, derimot, får en uforløst karakter og preges av passivitet og kjedsomhet, eller av irritasjon og krangel. "Leh we split dis scene man, dis lime doh have no juice," er det legitimt å si etter et par timers stillestående samvær. En lime uten juice er triste saker.

Ikke alle kollektive fritidsaktiviteter kan klassifiseres som liming, selv om de kan ha en del strukturelle og innholdsmessige trekk felles. Jeg har nevnt at lukkede, private sammenkomster neppe kan regnes som liming annet enn i overført betydning. Men det finnes også offentlige rom som egner seg lite for liming. Diskoteket er f.eks. en dårlig romlig ramme omkring liming; det gir for strenge regler for oppførsel (diskotekbesøk involverer dansepress og umuliggjør de løse, improvisatoriske samtalene og innfallene som står så sentralt i egentlig liming). Likeledes er det vanskelig å lime på veddeløpsbanen, medmindre man er der for å lime og ikke for å spille på hestene (noe som slett ikke er uvanlig). Det samme gjelder for aktiviteten på de gayelle, åstedet for hanekamp. Stranden er derimot en velegnet arena for egentlig liming, men det er likevel ikke slik at ethvert strandbesøk innebærer liming. Reiser man f.eks. på stranden med familien en søndag, er det tale om en utflukt, an excursion; bare om man reiser med en gruppe venner, fortrinnsvis uten på forhånd å diskutere tidspunktet for returen, er det tale om egentlig liming. Liming forutsetter, for å oppsummere, at ingen nødvendig aktivitet må finne sted, at man er disponibel for hva som enn måtte skje. Viktigst er det her at limingen skjermer individet mot det sosiale press han erfarer i andre sammenhenger. Slik er liming-konteksten, der en mann befinner seg blant likemenn, en backstage (Goffman 1981 [1959]) sett i relasjon til de sosiale sammenhenger som har med hjem og yrkeskarriere å gjøre - til tross for at den altså er offentlig.

Liming uttrykker altså disponibilitetsom en positiv verdi. Å være disponibel innebærer at man er åpen for forslag i vid forstand. Det største overtramp som kan begås av en limer overfor sine med-limere, er at han gjør rede for sine nært forestående personlige forpliktelser overfor jobb, familie e.l. Dersom en lime er vellykket, er det ikke legitimt å forlate den, uansett hvilke forpliktelser man måtte ha. I verste fall, og dersom man tilhører et respektabelt samfunnslag, kan man ringe og gi beskjed. Men man kan ikke forlate fellesskapet før stemningen begynner å synke (som vi av og til sier i de sjeldne norske fest-sammenhengene: -Skrubber'u, eller?).

I dag er det tegn til at limingen i sin rendyrkede form trues fra tre forskjellige

hold: For det første er det stadig sterkere konkurranse på arbeidsmarkedet og økonomisk nedgangstid, hvilket er i ferd med å vanskeliggjøre tre timers lunsjpauser og sene, fuktige kvelder for en stor del av den mannlige bybefolkningen. For det andre har de klassiske liming-kontekstene de siste par tiårene fått hard konkurranse fra formelt institusjonaliserte fritidsaktiviteter som strukturerer deltakernes virksomhet gjennom regelverk eller andre begrensninger, først og fremst representert ved diskoteker og klubber. For det tredje blir stadig fler avhengige av kokainkrystaller (crack), et rusmiddel hvis effekter (i motsetning til alkohol og marijuana) ikke er forenlige med liming: brukerne blir oppjagede og nervøse, og etter kort tid dreier mye av deres fritid seg om å skaffe mer kokain - m.a.o. en frenetisk målrettet aktivitet som forhindrer den løse, avslappede atmosfæren som preger liming. Stadig er liming typisk, men dette kan altså forandre seg.

Liming, som en fritidsaktivitet underlagt de regler og begrensninger som her er skissert, er meget utbredt i det trinidadiske bymiljø. Om man skulle spørre en gruppe limere hvorfor de limer, ville de trolig svare - om noe - at de gjorde det fordi de likte å slappe av sammen med venner, fordi det ikke var noe annet å finne på, eller for å slippe unna familien for noen timer. Liming er erkjent som en autotelisk virksomhet (begrepet stammer fra Zapffe 1984 [1942])- den er sitt eget mål, og kontrasteres ofte med de heteroteliske virksomhetene (dvs. de har formål utenfor seg selv) som familie- og yrkesliv innebærer. Den regelbundne dimensjon ved liming underkommuniseres eller neglisjeres helt (mange vil benekte at den finnes), for den påståtte mangel på regler er i seg selv en sentral verdi ved limingen, som slik gir deltakerne en "aristokratisk" følelse av total individuell frihet.

Denne typen aktivitet er typisk for en del vestindiske samfunn der familielivet og yrkeskarrieren er normativt nedprioritert blant menn. Imidlertid er liming en aktivitet som også solide familiefedre og skattebetalere bedriver på Trinidad, og et viktig spørsmål handler om hvordan dette kan ha seg.

Limere fra respektable miljøer

Når en gruppe hustlers, løsarbeidere eller arbeidsløse limer, er det lett å forstå hvorfor. Dels er de på utkikk etter arbeid; dels på utkikk etter noe å finne på; dels holder de hverandre med selskap i mangel av annen relevant aktivitet. Når en gruppe middelaldrende funksjonærer i staten limer, derimot, er det som om noe ikke riktig stemmer. Jeg stusset selv over det da jeg, en av mine første dager på Trinidad, så fire herrer i dress som delte flaske etter flaske med rom, lo og fortalte historier i en rumshop i Port of Spain ganske tidlig på ettermiddagen. En stund, mens jeg gradvis gjorde meg mer og mer fortrolig med det trinidadiske samfunnet, vokste mysteriet. For det er de samme kulturelle distinksjonene som gjelder mellom arbeider- og middelklasse på Trinidad som ellers i Vestindia: De "lavere klasser" av kropps- og løsarbeidere anses for å leve utsvevende, promiskuøse, desorganiserte liv uten å la hensynet til profesjonell karriere og familie begrense deres tilbøyelighet til å la seg lede av innfall. Middelklassen representerer en komplementær moralkode i den fellestrinidadiske kollektive bevissthet: de antas å leve i stabile ekteskap og å være sterkt konkurranse- og karriereorienterte; mange vil mene at de velger sine venner med hensynet til sin profesjonelle karriere i bakhodet. Gang på gang ble disse oppfatningene om kulturelle klasseforskjeller bekreftet av folk jeg snakket med. En veiarbeider fra Arouca fortalte f.eks. at han ikke misunte middelklassen dens livsstil. "Jeg har alt jeg trenger," forklarte han; "mat i magen, klær på kroppen og litt til overs. Jeg kunne ikke tenke meg å bo i Valsayn. Det må være kjedelig. Du sitter der med fjernkontrollen, ikke sant, kona di sitter all dressed up ved siden av deg og ungene sitter stive som lys (...) - og på jobben må du smiske med sjefen - du ville ikke hatt noen frihet, ikke sant."

En annen bekjent, med annen klassebakgrunn, hadde arbeidet som konsulent i en organisasjon som lånte ut kapital til mennesker som ønsket å starte små forretningsvirksomheter. De fleste av lånene ble etter en tid misligholdt. "Problemet med disse working class people," forklarte han, "er ikke at de er late eller uærlige, men at de er så vanvittig uansvarlige. De gir blaffen i om de går konkurs." En vanlig oppfatning, som også er vanlig blant dem det gjelder,

er at svarte trinidadere fra arbeiderklassen ikke investerer seg selv i "respektable aktiviteter" som yrkes- og familieliv. Life is too sweet.

Rent faktisk limes det atskillig mindre blant "respektable borgere" enn i "de lavere klasser". Vestkantpuben The Mas Camp er karakteristisk nok stappfull av liming-grupper av begge kjønn (flest menn) i helgene, men er nesten tom på ukedager. Det er vanlig at respektable borgere tilbringer kveldene med familien, og de mottar ofte gjester i sitt hjem (hvilket ikke kan regnes som liming). Men lengselen etter arbeiderens "frie liv" er et uttalt kulturelt tema blant menn i Port of Spains middelklasse. Når de limer sammen, gjerne i helgene, er det svært ofte noen som bemerker f.eks. at "hadde det ikke vært for pengene og familien, skulle jeg gladelig droppet ut av rotteracet". En implisitt rammebetingelse for deres liming, er at den begrenses av strukturelle føringer de helst skulle ha sluppet. Derfor limer de kanskje med større entusiasme enn sine motparter i arbeiderklassen: for byråsjefen og salgssjefen er liming et knapt gode og representerer en kulturell verdi som fortjener å overkommuniseres; for løsarbeideren og den arbeidsløse er det en standard væremåte.

En felles verdi i mannlig trinidadisk bykultur, er at too much pressure er av det onde; med andre ord, at det er av det gode å kunne kontrollere sitt eget liv i den grad at man selv til enhver tid skal bestemme hva man skal, evt. ikke skal gjøre. Det er først og fremst mennesker i "ansvarlige" jobber som er ute av stand til å føle at de har denne muligheten, ettersom de vet at de ikke når som helst kan ta fri. Deres privatliv følges dessuten interessert av kolleger og konkurrenter, og de anser det som strengt nødvendig å holde et "respektabelt ansikt utad". Middelklassens rang i det trinidadiske samfunnet hviler i stor grad på dens medlemmers evne til å vise seg ansvarlige og respektable. Dette gir deres liming et skjær av lyssky frivolitet, og de vil ofte presisere, overfor utenforstående som undertegnede, at dette er noe de sjelden gjør; at jobben og familien krever sitt osv. Det er erkjent hos den urbane middelklassens menn at deres posisjon i samfunnet forbyr dem å lime i stor stil; likefullt er det et sterkt normativt press om at de skal gjøre nettopp dét.

Man må uvilkårlig spørre seg hva middelklassens menn har å "tjene" på å lime. Vel er det slik at liming bekrefter vennskap, men når selskapeligheter har klare forretningsmessige undertoner (dvs. at de brukes til å knytte verdifulle kontakter etc.), skjer de i formelle former i lukkede forsamlinger, som regel med medbrakte koner. I likhet med arbeiderklassen, limer middelklassens medlemmer oftest med gamle venner, gjerne skolekamerater som de ikke har noen profesjonell forbindelse med. Det er i det hele tatt vanskelig å se at det skulle være noe umiddelbart nytte-aspekt ved deres liming. Tvertimot svekker limingen middelklassens respektable selvbilde og ansikt utad, og den kan også skape umiddelbare praktiske vanskeligheter (krangling med kona, uopplagthet på jobben dagen derpå, dårlig rykte...). Jeg tror derfor vi må utforske det videre kulturelle system som oppmuntrer til liming, for å finne en forklaring på at fenomenet er så utbredt også i den trinidadiske middelklassen.

Vestindiske moralsystemer

Mange antropologer som har forsket i Vestindia, er blitt slått av "fleksibiliteten" i den sosiale organisasjon på lokalsamfunn-nivå; mangelen på omfattende formaliserte systemer av regler for samhandling og de mange mulighetene for å bryte de samhandlingsreglene som måtte finnes. Spesielt har familieinstitusjonen blitt omtalt som ytterst løs og lite formalisert, og den generaliserte vestindiske mann, i særdeleshet, beskrives gjerne som en skikkelse i kamp med sine egne verdier når han gir seg i kast med familieliv. Den generaliserte vestindiske mann, slik han fremtrer f.eks. hos Wilson (1973), eller hos Eidheim (1981), søker støtte og bekreftelse ikke hos sin familie, men hos sine likemenn - the peer group - dem han drikker og spiller med, og dem han konkurrerer med om kvinners gunst. Den respectability- eller anstendighetsmoral og de verdier hjemmet og familielivet representerer, står i direkte motsetning til disse reputation- eller omdømme-verdiene. Mens mannens venner vil ha ham til å spandere, spille og fortelle historier til de små timer, ønsker hans kone at han skal arbeide disiplinert, forsørge familien på forsvarlig vis, og holde seg hjemme om kveldene.

De to moralsystemene som her er skissert ytterst summarisk, er som oftest blitt beskrevet med utgangspunkt i samfunn der den overveiende del av den mannlige befolkningen ikke har fast, byråkratisk organisert lønnsarbeid (Wilson og Eidheim er nevnt; selv har jeg (1986) beskrevet et lignende mønster i en fiskerlandsby på Mauritius). Motsigelsen mellom "anstendighetsmoral" og "omdømmemoral" antas vanligvis å korrespondere til motsigelsen mellom kjønnene; den er også aktuell i forståelsen av forholdet mellom sosiale rang-grupper. Et sentralt moment i definisjonen av "middelklassen" i vestindiske samfunn - påpekt både av dens medlemmer og av andre - er således at denne kategorien, foruten at den (normalt) har høyere inntekt og en mer stabil arbeidssituasjon enn "arbeiderklassen", representerer en familie- og arbeidsmoral som bygger på et ønske om å være respektabel. I skjønnlitteraturen er dette fyldig dokumentert; to utmerkede eksempler er Edgar Mittelholzers fine studie av etnisitet og klasse på Trinidad, *A Morning At The Office*, 1979 [1951], og Vidia Naipauls *The Mystic Masseur* (1957), som er beretningen om den kreoliserte hindu-entreprenøren og hans kone, som entusiastisk oppgraderer sine moralkoder etter hvert som de klatrer sosialt. Også i antropologisk litteratur fra Vestindia tematiseres betydningen av de utbredte oppfatningene og idealene om middelklassens anstendighet. Wilson skriver f.eks. at de få middelklassefamilier på Providencia har en annen, og mer "europeisk" familieideologi og (i noen grad) -organisasjon enn hoveddelen av befolkningen (Wilson 1973:98ff.; jfr. også Smith 1988:33), og generelt er det vanlig å anta - både blant vestindere og blant antropologer - at middelklassen lever mer stabilt, og har en strengere formell institusjonalisering av familien, enn arbeiderklassen i disse samfunnene.

I diskusjonen om liming i det moderne Trinidad er det blitt antydnet at de klassiske vestindiske dilemmaene som er antydnet, ikke begrenser seg til relativt autonome landsbysamfunn, men at de samme kulturelle motsigelsene finnes langt inn i den moderne trinidadiske middelklassen. Vi snakker her om et samfunn som ikke på noe tidspunkt var et modent slavesamfunn, og der de som blir "rammet" av slike moralske dilemmaer kan være ytterst respektable, velstående og på mange måter disiplinerte borgere i en moderne nasjonalstat.

De proletære verdiene som uttrykkes gjennom limingen står altså i et motsigelsesfylt forhold til middelklassens selvbilde, livsstil og virksomhet, men de utøver likefullt et sterkt normativt press på dens medlemmer. Den proletære livsstilens og -holdningens smitteeffekt antyder derfor at det er byproletariatet som har vært den viktigste representant for det fellestrinidadiske siden den trinidadiske nasjonalismen og selve den trinidadiske nasjon ble oppfunnet på femtitallet.

Hittil har jeg nøydt meg med å vise hvordan det tilsynelatende kaotiske og tilfeldige sosiale liv i et trinidadisk bymiljø er gjenstand for, og sanksjoneres etter, regler for samhandling. Jeg har vist at disse reglene ofte uuttalte, og at det oftere dreier seg om strategiske enn om konstituerende regler; det vil si at reglene utelukkende artikuleres implisitt gjennom samværet. Ettersom individuell frihet og mangel på forpliktelse er høyt skattede verdier blant mannlige, urbane trinidadiere, underkommuniseres den normative, regelbundne dimensjon ved fritidsvirksomheter. - For selvsagt er det riktig at også liming kan betraktes som "instrumentell" eller heterotelisk handling; ikke minst for hustlers, som bruker limingen for å skaffe seg inntekt, kan dette synes åpenbart. Det har ikke være min hensikt å gjendrive en slik i og for seg rimelig antakelse; poenget er at det er i kraft av sine uttalt autoteliske aspekter at liming har sin kulturelle styrke. Det prinsipielt formålsløse ved limingen verdsettes høyt, meta- og overkommuniseres, og uttrykker et sentralt element i den mannlige trinidadiers selvbilde.

Neste skritt må være at vi går over til å betrakte limingen i en videre sosial og kulturell kontekst. Følgelig skal vi nå vurdere denne "uvirksomhets-institusjonen" i forhold til det kollektive trinidadiske selvbilde, med andre ord forsøket på å utvikle en nasjonal identitet. Det vil her vise seg at de kulturelle motsigelsene som limingen indikerer, er gjennomgripende i en enda mer fundamental forstand enn respektabilitet/omrømme-dikotomien skulle implisere - faktisk at motsigelsen er et ureduserbart trekk ved et stort antall sosiale situasjoner.

Liming og nøkkelsymboler i trinidadisk kultur

Sentrale nøkkelsymboler i Trinidads offisielle nasjonale kultur er, som nevnt, karneval, calypso og steelband. Alle er institusjoner forbundet med feiring og moro, og alle er nært knyttet til Port of Spains arbeiderklassekultur. En av mine bekjente, en journalist som selv hadde solid middelklassebakgrunn, bemerket således at "den trinidadiske middelklassen har ikke selv klart å skape noe av verdi, og den snylter derfor på arbeiderklassens kultur." I alle fall er det utvilsomt riktig at disse institusjonene alle assosieres med dels mytologiske forestillinger om arbeiderklassens løse og frie liv, som kontrasteres med den humørløse koloniale (særlig britisk-trinidadiske) protestantiske livsstil. I denne sammenheng verdsettes estetisering, humor og løssluppenhet (mine, ikke nødvendigvis aktørenes begreper) som ambivalente, men "typisk trinidadiske" trekk.

Den sterke visuelt estetiske orientering i det trinidadiske sosiale liv kommer naturligvis til uttrykk i karnevalssammenheng, men også i årets 363 øvrige dager er trinidadiere opptatt av å ta seg godt ut, og de vurderer i høy grad andre etter deres fremtreden. Skjønnhetskonkurranser av alle slag er vanlige, og de følges med stor interesse. Et annet aspekt ved denne estetiske orienteringen er forholdet til stil, tradisjonelt et aristokratisk kriterium for å vurdere mennesker. I en trinidadisk kontekst kan man tilgi det meste dersom folk handler med god stil; spesielt gjelder dette evnen til å uttrykke seg underfundig, sjarmerende eller manende (jfr. Abrahams 1983 for lignende observasjoner fra St. Vincent). Et vanlig ankepunkt mot indere er således at de mangler stil. Edgar Mittelholzer, som selv tilhørte den "olivenfarvede middelklassen", bemerker et sted om bokholderen Jagabir at han alltid spiste lunsj ved pulten sin for å spare penger. Den farvede kollegaen Lopez, på vei til en restaurant, betrakter Jagabir, sittende ved sin pult. "Han så bulen i Jagabirs jakkelomme - og fettflekken. Fettet fra roti'en hadde trengt gjennom stoffet." (Mittelholzer 1979 [1951]: 235) Jagabir manglet stil og var derfor fortapt i Port of Spains miljøer. En antatt yndlingsfarve blant indo-trinidadiske interiør- (og eksteriør-) arkitekter, er forøvrig kjent som coolie

pink: det er en kraftig signalrosa.

Humor gjennomsyrrer nesten hele Trinidads litteratur, ikke minst den populære og ytterst vitale calypsoen. Det kan være politisk satire, grisete vitser eller vittige ordspill; en god calypso har nesten alltid et humoristisk element. Også under liming verdsettes evnen til å få med-limerne til å le høyt. Og i regionale vitser (av den generiske typen "dansken, svensken og nordmannen") hvor guyanere fremstilles som uærlige, barbadianere som dumme og jamaicanere som brutale, dukker det som oftest også opp en trinidadier som benytter ethvert påskudd til å feire og more seg.

Evnen til å more seg, og tendensen til ikke å tenke på morgendagen, anses av trinidadiere som typisk for dem selv. Eksempelet fremfor noe annet er naturligvis det årlige karnevalet, som er en rytmisk og farverik folkefest med hundretusener av lett antrukne og lett berusede deltagere. Det erotiske element er sterkt fremtredende, og det er det forøvrig også resten av året. Seksuelt utroskap anses som delvis legitimt, men ikke mer enn at det blir skandale når en "respektabel" mann avsløres. AIDS sprer seg raskt blant heteroseksuelle i Trinidads urbane korridor; uttrykket "deputy" er vanlig for den kvinnen man ligger med mens man er gift med en annen. Kvinnelig seksualitet anerkjennes som faktisk eksisterende og legitimt (jfr. f.eks. David Rudders "Bacchanal Lady" (Rudder 1988)).

Trinidad & Tobagos statsminister, A.N.R. Robinson, har vært gjenstand for mye ondskapsfull satire helt siden han ble valgt i desember 1986; ikke fordi han anses som dum eller inkompetent, men fordi han menes å mangle en forståelse for disse grunnelementene i den fellestrinidadiske kultur. En vanlig forklaring på dette er at Robinson, som er sønn av en lavkirkelig predikant, er fra Tobago, og at han derfor ikke skjønner seg på "det trinidadiske folkelynnnet". Statsministerens forbrytelse består m.a.o. i at han mangler stil, humoristisk sans og evnen til å more seg hemningsløst.

Disse verdiene, eller kulturelle temaene; estetikk/stil, humor og løssluppenhet, er alle forutsetninger for, og uttrykkes gjennom limingen, som

slik kan betraktes som metonymisk for nasjonen Trinidad, slik den fremtrer i trinidadieres representasjoner. Foruten å være en autotelisk virksomhet - en handlingstype som er sitt eget formål - kan limingen derfor også uttrykke en nasjonal selvbevissthet eller identitet. Men som jeg har antydnet, uttrykker den bare én side ved en slik identitet.

Nasjonale verdier på Trinidad

I svart, trinidadisk bykultur er det vanlig å kontrastere anstendighets- med omdømme-verdier: disiplin og lydighet står i motsetning til individuell utfoldelse; karriserismen på arbeidsmarkedet står i motsetning til det egalitære miljøet i rumshop'en; sparsommelighet står i motsetning til livsglede osv. For trinidadiere flest fremstår deres egen kultur som et sett av happy-go-lucky-holdninger på godt og vondt, men samtidig er Trinidad et meget konkurransepreget samfunn hvor økonomisk velstand settes høyt. Motsigelsen mellom de to verdisystemene skaper dilemmaer for de mange som befinner seg et eller annet sted i skjæringsfeltet mellom dem, men dilemmaene - som på papiret ser uløselige ut - er ikke verre enn at det går an å leve med dem. I likhet med de fleste folk antropologer studerer, er trinidadiere flest nemlig ikke moralfilosofer. F.eks. er det sjelden noe praktisk motsetningsforhold mellom from religiøsitet og seksuell utfoldelse.

I motsetning til offisielle nasjonale symboler, som flagget, nasjonalsangen og de nasjonale mottoer, har limingen og beslektede institusjoner solid fotfeste i dagliglivet, og står derfor sterkere i konkurransen om produksjon av felles mening. Nasjonaldagen, 31. august, er for de aller fleste trinidadiere "jes' anodder holiday", mens j'ouvert, åpningen på karnevalet, er en begivenhet hundretusener ser frem til med lengsel hvert år.

Ovenfor ble det nevnt at middelklassen representerer anstendighetsverdier, mens arbeiderklassen representerer omdømmeverdier. Forenklingen er grov, og de fleste individer forholder seg rent faktisk, og situasjonelt, til begge verdisystemer, skjont deres relative betydning varierer. (F.eks. er yrke og

utdannelse viktige variabler når en liming-gruppe opprettes, men under selve aktiviteten liming underkommuniseres de, og er prinsipielt saken uvedkommende.) Likevel er det utvilsomt riktig å si at den kaotiske løssluppenhet som limingen representerer, står i et strukturelt relativt uproblematisk forhold til den daglige praksis hos dem som er i en livssituasjon uten et stort antall formelle forpliktelser, mens den representerer et problem for dem som har forpliktet seg til anstendighetsverdier gjennom valg av karriere, familiestruktur og formelle kontrakter som inngåelse av boliglån. Liming er i en viss forstand en fornektelse av den sosiale struktur og samfunnets rangorden. Likevel limer altså medlemmer av den siste gruppen - om ikke så ofte som arbeiderklassen.

Samspillet mellom "dionysiske" og "apolloniske" verdier er et ledetema i trinidadisk bykultur. Spenningsforholdet kan illustreres ved å se på forbruksmønstre i forhold til karnevalet. Det er dyrt å delta i opptogene; man må betale koreografen og sitt eget kostyme, - likevel er det mange fattige trinidadiere som bruker flere månedslønner på denne flyktige, årlige begivenheten. I tiden før karnevalet sparer og forsaker de på beste "apolloniske" eller anstendige vis, for så å bruke alt på én gang i en "dionysisk" orgie, uten tanke for neste måneds barnebidrag og husleie. (I middelklassen brukes også mye penger på karnevalet, men sjelden slik at man mister styringen over budsjettet. Trolig skyldes dette ganske enkelt at middelklassens medlemmer har bedre råd, men det tolkes gjerne som at middelklassen er flinkere til å planlegge og mindre flinke til å more seg enn arbeiderklassen.)

Motsigelsen mellom verdisystemene, og spesielt det faktum at det er lettere å selge omdømmemoral enn anstendighetsmoral, er et problem i alle sammenhenger som har med "nasjonsbygging" og planlegging å gjøre. To hendelser som involverer Eric Williams, Trinidad & Tobagos første statsminister, illustrerer til sammen at denne motsigelsen er levende hos mennesker av såvel arbeiderklasse- som middelklassetilhørighet.

Da Dr. Williams, som alt var en internasjonalt anerkjent historiker, begynte sin politiske karriere på midten av femtitallet, gjorde han det ved å holde en

serie forelesninger på Woodford Square, Port of Spains "Speaker's Corner"; en liten park foran parlamentet, brunsvidd det meste av året, som i over hundre år har vært åsted for offentlig debatt og privat meningsutveksling. Temaene for Williams' forelesninger kunne være Lockes politiske filosofi, Platon eller for den saks skyld Carlyles skrifter. Hensikten var å gi den alminnelige borger politisk innsikt og selvforståelse; sentralt i de fleste forelesningene var temaer som hadde med imperialismen, slaveri og utbytting å gjøre. Forelesningene var umåtelig populære, og Williams - en liten, kjederøykende, unnselig mann i anonym dress, med lav stemme, høreapparat og pedantisk stil - ble hyllet som om han var en calypsosanger - av menneskemasser som overveiende tilhørte Port of Spains byproletariat. Williams henvendte seg direkte til trinidadierne om å være respektable, å være på høyde med resten av verden kulturelt og intellektuelt. Dermed gikk Williams også direkte til angrep på omdømmememoralen; han manet til seriøs politisk organisering og intellektuelle ambisjoner. Omdømmememoralen har et sterkt element av ressentiment: den definerer seg selv gjennom å ta avstand fra den koloniale pliktmemoralen. Gjennom sine forelesninger på "The University of Woodford Square", oppfordret Williams tilhørerne til å gjøre ressentiment-følelsen produktiv og positiv ved å ta anstendigheten i egne hender, konvertere den til et autentisk trinidadisk verdisystem, og bruke den til sine egne formål.

Så lenge han befant seg på Trinidad, ville Williams (som døde i 1981) ofte skjenke på sine velgere (dvs. den generaliserte svarte trinidadier) for at de manglet disiplin og seriøsitet. Når han var på politiske konferanser i Europa, hendte det imidlertid at han oppfordret sine europeiske kolleger til å komme til Trinidad "for å lære å nyte livet". Han var m.a.o. selv fanget i motsigelsen mellom de to verdisystemene.

Den flamboyante, bekymringsløse livskunstner er altså en kjær prototyp for trinidadiere av alle klasser. Dels har den røtter i en motstandsstrategi som har sin opprinnelse i slaveriet (Serbin 1987: 114ff, Lewis 1983: 180-2) og som uttrykker seg i benektende ressentiment overfor britene og andre slags sjefer, og dels uttrykker den en bekræftende nasjonal identitet. Men som i ethvert moderne statssamfunn, er anstendighets-verdier viktige også i det offisielle

Trinidad. Et autorisert nasjonalt motto er således "Discipline, Production and Tolerance", og det er vanlig å høre klager over at "det er så vanskelig å få utført noe her, for det er ingen som gidder å satse langsiktig". På den annen side påtreffes anstendighetsorienterte normer langt inn i limingens kjerneområder - både bokstavelig og billedlig ment: Nesten hver bidige rumshop har godt synlige veggplakater der det står No obscene language!; homoseksualitet betraktes nesten universelt som en avskyelig perversjon, og Trinidads frodige ukepresse, det trykte ords calypso, tar sterkt avstand fra pornografi (de samme ukeavisene er fylt til margen av piker i badedrakt). Steelbandene, som fra starten av representerte byslummenes røffe omdømme-etikk, hadde alt fra starten av klassiske "svisker" på repertoaret, og viste slik at de ønsket å bli tatt alvorlig av datidens (koloniale) kulturelle establishment (jfr. Eriksen 1989).

I det trinidadiske samfunnet er det altså viktig å kunne spille på begge hester samtidig, uansett hvilken kulturelle klassetilhørighet man måtte ha. Da den respekterte trinidadiske historikeren, marxisten og pan-afrikanisten C.L.R. James døde i London våren 1989, kunne den legendariske calypsosangeren The Mighty Sparrow derfor kommentere: -Til sammen dekker James og jeg hele spekteret i trinidadisk kultur.

Omdømme- og anstendighetsmoralen er altså aspekter ved et felles, dynamisk system av verdier, og noen av spenningene mellom settene av verdier er illustrert grafisk i Tabell 1 nedenfor. Dersom vi anla et parsoniansk perspektiv (Parsons 1968), ville vi kanskje hevde at alle trinidadiere i en gitt situasjon må velge mellom omdømme- og anstendighetsmoral, og at all slags situasjoner kan fortone seg som uløselige dilemmaer. Her er det derfor nødvendig å minne om at disse "valgsituasjonene" nesten alltid finner sted i en praktisk, ikke i en diskursiv kontekst, og at praktiske situasjoner ikke krever samme type konsistens som logisk argumentasjon. Ikke desto mindre uttrykker Tabell 1 motsigelser som erkjennes av urbane trinidadiere - om enn i et annet språk enn mitt - og de kan kanskje kalles kulturelle premisser for situasjonsvurderinger. Verdisettene er motsigelsesfylte på et logisk eller diskursivt nivå, men praktisk sett er de komplementære fordi ingen

utelukkende lever innenfor ett av dem. Respektabilitet og omdømme kan ikke betraktes som poler på en analog skala, ettersom reglene er av en enten-eller-type. Imidlertid ville det teoretisk sett være mulig å plassere totale individuelle handlingsmønstre over en periode, på en slik skala. Den sosiale praksis holder ved like kontrastene mellom anstendighets- og omdømmememoralen, samtidig som den gjør det mulig for folk å forene de to i sin livsutfoldelse.

De individuelle og klassespesifikke variasjonene er betydelige, men alle trinidadiske bymennesker må forholde seg til begge typer av verdier. Det er slik det er mulig å si, med en vanlig antropologisk klisjé, at de "tilhører samme kultur" - selv om de kan vurdere situasjoner ut fra ulike normative premisser.

Anstendighet * Omdømme

Knapphet på tid * Tid ikke underlagt knapphet

Disiplin * Kaos

Lydighet * Frihet Hierarki *

Likhet Kontrakt * Tillit

Storsamfunnet * Nære nettverk

Klare formål med virksomhet * Ingen uttalte formål med virksomhet
(heterotelisk handling) * (autotelisk handling)

Regelmessighet * Uforutsigbarhet

Kumulasjon * Umiddelbarhet

Ansvar * Uansvarlighet

Forsinket utbytte * Umiddelbart utbytte

Plan * Spontanitet

Ivor * Glede

Skrift * Tale

Planlegging av karneval * Karneval

Jobb, familie * Liming (osv.)

Tabell 1. Noen variabler i kodifisering av trinidadisk moral

Konklusjon

Limingen og strukturelt tilsvarende institusjoner er fremherskende kulturytringer på Trinidad; de er synlige og artikulerte, og de betraktes - av medlemmer av middelklassen såvel som arbeiderklassen - som mer karakteristisk trinidadiske enn de verdier og organisasjonsformer de står i kontrast til. Samtidig forutsetter limingen den offisielle respektabilitetsmoralen; den definerer seg selv i kontrast til den. Men man får ikke anerkjennelse som real Trini medmindre man vet å lime med stil, om man så skulle slumpe til å være statsminister. Verdier som uansvarlighet og spontan livsglede, opprinnelig motkulturelle ressentiment-verdier, er blitt metonymiske for der Volksgeist i det moderne Trinidads offentlige rom. Dette indikerer at visse av arbeiderklassens kulturelle nøkkelsymboler skaper et normativt press overfor medlemmer av høyere rangerte samfunnsklasser. Som jeg har vist, er det normative presset mellom verdisystemer gjensidig. Det bemerkelsesverdige er at det er de økonomisk og politisk mest marginale delene av byproletariatet som har vært kulturelle premissleverandører for det moderne Trinidad: ikke bare representerer de det estetiserende formålsløse gjennom den høyt aktede aktiviteten liming; de assosieres også med calypso, steelband og karneval samt deres korresponderende verdier. Disse proletære institusjonene har generert et sett kulturelle nøkkelsymboler som er like gyldige i arbeiderklassens selvbilde og i det offisielle Trinidads definisjon av sin nasjonale egenart.

Artikkelen springer ut av et NAVF-finansiert forskningsprosjekt om ideologier og sosial klassifikasjon på Trinidad og Mauritius. Harald Eidheim, Iver B. Neumann og Per Otnes har lest et tidligere utkast og gitt nyttige tips og kommentarer. En beslektet artikkel, med tittelen "Liming in Trinidad: The Art of Doing Nothing", står i *Folk*, 32. årg. (1990).

Referanser:

Abrahams, Roger (1983) *The Man-of-Words in the West Indies*. Baltimore: Johns Hopkins University Press

Bourdieu, Pierre (1979) *La Distinction*. Paris: Minuit

Braithwaite, Lloyd (1975 [1953]) *Social Stratification in Trinidad*. Mona, Jamaica: ISER

Crowley, Daniel J. (1956) "The Traditional Masques of Carnival", i *Caribbean Quarterly* 4: 194-223

Eidheim, Harald (1981) "Grand Bay." Oslo: Occasional Papers in Social Anthropology

Eriksen, Thomas Hylland (1986) "Creole Culture and Social Change", i *Journal of Mauritian Studies*, vol. 1, no. 1: 58-72

Eriksen, Thomas Hylland (1989) "1812-overturen på oljefat? Stemte spenn fra 1945 til i dag." I *Puls* 8/89

Gellner, Ernest (1983) *Nations and Nationalism*. Oxford: Basil Blackwell

Goffman, Erving (1981 [1959]) *The Presentation of Self in Everyday Life*. Harmondsworth: Penguin

Herskovits, Melville (1947) *Trinidad Village*. New York: Alfred Knopf Ltd.

Hill, Errol (1972) *The Trinidad Carnival*. Austin: University of Texas Press

Johnson, Kim (1986) "Introduction", in *Carnival*. Port of Spain: Paria

Lewis, Gordon K. (1983) *Main Currents in Caribbean Thought*. Kingston: Heinemann

Lieber, Michael (1981) *Street Life. Afro-American Culture in Urban Trinidad*. Boston: G.K. Hall Co.

Mittelholzer, Edgar (1979 [1951]) *A Morning At The Office*. London: Heinemann

Naipaul, Vidiadhar S. (1984 [1957]) *The Mystic Masseur*. Harmondsworth: Penguin

Neil, Ancil A. (1987) *Voices from the Hills*. Port of Spain: A.A. Neil

Parsons, Talcott (1968) *The Structure of Social Action, vols. I-II*. Glencoe: The Free Press

Rohlehr, Gordon (1975) "Sparrow as Poet", i M. Anthony & A. Carr (red.) *David Frost Introduces Trinidad & Tobago*. London: André Deutsch

Rudder, David (1988) *Haiti*. Petit Valley, Trinidad: Cott Music Ltd.

Schütz, Alfred (1981 [1932]) *Der sinnhafte Aufbau der sozialen Welt*. Frankfurt: Suhrkamp

Serbin, Andrés (1987) *Etnicidad, Clase y Nacion en la Cultura Politica del Caribe de Habla Inglesa*. Caracas: Biblioteca de la Academia Nacional de la Historia

Smith, Michael G. (1974 [1965]) *The Plural Society in the British West Indies*. London: Sangster's

Smith, Raymond T. (1956) *The Negro Family in British Guiana*. London: RKP

Smith, Raymond T. (1988) *Kinship and Class in the West Indies*. Cambridge: Cambridge University Press

Stewart, John (1986) "Patronage and Control in the Trinidad Carnival", i V.W. Turner & E.M. Bruner (red.) *The Anthropology of Experience*. Chicago: University of Illinois Press

Sørhaug, Hans Christian (1984) "Totemisme på norsk - betraktninger om den norske sosialdemokratismes vesen." I A. M. Klausen (red.): *Den norske væremåten*, s. 61-87. Oslo: Cappelen

- Turner, Victor W. (1974) *Dramas, Fields, and Metaphors*. Ithaca: Cornell University Press
- Tönnies, Ferdinand (1912 [1888]) *Gemeinschaft und Gesellschaft*. Berlin: Karl Curtius
- Warner, Keith (1982) *The Trinidad Calypso*. London: Heinemann
- Weber, Max (1970) *Makt og byråkrati*. (overs. etter *Wirtschaft und Gesellschaft*, 1918). Oslo: Gyldendal (Fakkel)
- Wilson, P. (1973) *Crab Antics*. New Haven: Yale University Press
- Zapffe, Peter Wessel (1984 [1942]) *Om Det Tragiske*. Oslo: Aventura
- Østerberg, Dag (1987) *Fortolkende sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Østerud, Øyvind (1984) *Nasjonenes selvbestemmelsesrett*. Oslo: Universitetsforlaget

Summary in English

Liming: Inactivity as a Performing Art

Thomas Hylland Eriksen

Liming is the Trinidadian term for leisure activities with no acknowledged ends beyond themselves - it is the Trinidadian art of doing nothing. Liming takes place in a public space, and it is subjected to implicit rules which require ingenuity, imagination and eloquence from the participants.

In this article, it is argued that liming, which has its origins in the lifestyle of the lower rank groups of society, can function as a threat against the culturally important respectability of the middle class. Liming is analysed as metonymic for a collective Trinidadian image of self, and the relationship with national key symbols such as carnival, calypso and steelband music is discussed. Thereafter, the author examines the contradictions and complementarities between the system of morality represented by liming ("reputation") and that presupposed by the formal institutions of society ("respectability"). This cultural contradiction is similar to that described in much of the literature on Caribbean societies. In this context, it is argued that the contradictions referred to should be located to the situational level, but that they also function as mechanisms of social differentiation. The analysis of liming, regarding the phenomenon in its full cultural context, shows that it is not

impossible for a human being to adhere to different, logically contradictory sets of moral rules, although practical dilemmas sometimes arise.